

TÜRKİYE'DE BÖLGELERARASI DENGESİZLİK SORUNU VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Gelir dağılımındaki adaletsizliğin ve yoksulluk sorununun ana sebeplerinden birisi de bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarıdır. Ekonomik yönden kaynakların dağılımında sektörler arasında ve coğrafi bölgeler arasında dengesizliklerin bulunması sosyal, siyasal ve kültürel sorunları da beraberinde getirmektedir.

Önceki açıklamalarımızda belirttiğimiz üzere bugün ülkemizde coğrafi gelir dağılımı adil değildir ve ekonomik kaynakların ve fırsatların çok önemli bir kısmı belirli bölgelerde toplanmıştır. Gerek kişi başına düşen milli gelir ve gerekse insani gelişme (human development) temel göstergeleri yönünden değerlendirildiğinde özellikle Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerimizde geri kalmışlık sorunu hemen dikkatleri çekmektedir.

Bu kısa yazımızda ülkemizde geri kalmışlık sorununun nedenleri ve boyutları değil, sadece mevcut sorununun ortadan kaldırılmasına yönelik çözüm önerilerimiz sunulmaktadır.

Ülkemizde bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının azaltılması için neler yapılmalı? Bu konudaki önerilerimizi aşağıda maddeler halinde özetlemeye çalışalım:¹

- İlk olarak bölgelerarası dengesizlik sorunu ile ilgilenecek özel bir organizasyon oluşturulmalıdır. Direkt Başbakan'a bağlı olacak bu organizasyon (Bölgesel Kalkınma Kurumu) en kısa zamanda oluşturulmalıdır. (Bkz: Şekil-1)
- Bölgesel Kalkınma Kurumu'nda bir Yüksek Danışma Kurulu oluşturulmalıdır. Bu kurulda bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının azaltılması çalışmalarına katkıda bulunacak uzman kimselere, akademisyenlere, bürokratlara ve özel sektörden temsilcilere görev verilmelidir.

¹ Bkz: Coşkun Can Aktan, Değişim ve Devlet, Cilt II, (Türkiye'de Devletin Yeniden İnşasına Yönelik Strateji ve Aksiyon Önerileri), Ankara: TİSK Yayını, 1998.

- Bölgesel Kalkınma Kurumu ilk iş olarak bölgesel ve sektörel kalkınma stratejisi adı altında iki ayrı master plan hazırlamalıdır. Bu stratejik plan üzerinde görüşmeler yapılmalı ve nihai olarak üzerinde uzlaşılan çözüm önerileri en kısa zamanda yürürlüğe konulmalıdır.
- Bölgesel kalkınma stratejisinde coğrafi açıdan bölgeler yeniden tanımlanmalı ve her bölgeye ilişkin önlemler açık olarak tesbit edilmelidir.
- Sektörel kalkınma stratejisinde ise çeşitli sektörlerde gelişmeyi sağlayacak önlemler tespit edilmelidir.
- Bölgesel ve sektörel kalkınma stratejisindeki hedefler doğrultusunda geri kalmış yörelerin ve sektörlerin kalkındırılması için özel bir yasa hazırlanmalı ve yürürlüğe konulmalıdır.
- Bölgesel ve sektörel kalkınma stratejilerinin ulusal kalkınma stratejisi ile uyumu sağlanmalı ve genel hedeflerin tutarlı olmasına özen gösterilmelidir.
- Geri kalmış bölgeler için özel bir "altyapı yatırımları stratejisi" oluşturulmalıdır. Bu strateji içerisinde fiziki (maddi) altyapı, kurumsal altyapı ve personel altyapı ile ilgili olarak strateji ve aksiyon önerileri ortaya konulmalıdır. Altyapı yatırımlarına mutlaka gereken önem verilmelidir.
- Bölgesel dengesizliği azaltacak ekonomik önlemlerden önce bazı sosyal önlemlerin mutlaka alınması ve uygulanması gereklidir.
- Sosyal önlemlerin başında terör sorununun çözüme kavuşturulması gelmektedir. Terör sorunu çözümlenmedikçe ekonomik önlemlerin fazla bir faydası olmayacaktır.
- Sosyal önlemlerden bir diğeri nüfus artış hızının azaltılmasıdır. Yüksek doğurganlık oranının mutlaka azaltılması gerekir. Bunun için etkin bir aile planlaması gereklidir.
- Geri kalmış yörelerden büyük kentlere olan göç mutlaka azaltılmalıdır. Bu göç sorununun çözümü, şüphesiz ekonomik tedbirlerin etkin bir şekilde uygulamaya konulmasıyla yakından alakalıdır.
- Eğitime gereken önem verilmelidir. Geri kalmış bölgelerde okullaşma ve okur yazarlık oranı mutlaka yükseltilmelidir.
- Sağlık hizmetleri alanında etkin çözümler bulunmalı ve uygulanmalıdır.

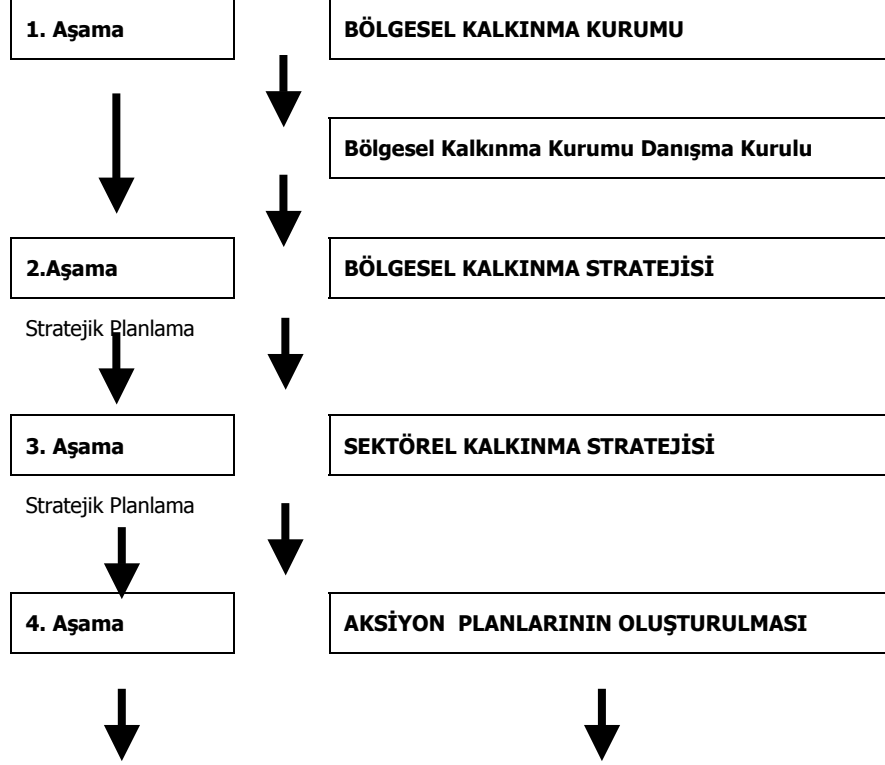
- İşsizliğin çözümü için yaygın bilgi ve beceri geliştirme programları yürürlüğe konulmalıdır.
- Bölge insanının kendi işini kurabilmesi için devletin öncülük ve destek görevine mutlaka ihtiyaç vardır. Bunun için öncelikle finansman sorununun çözümlenmesi gereklidir. Girişimciliği destekleme programları geliştirilmelidir. Yeni iş kuranlara mali destek sağlanmasında risk sermayesi (venture capital) kurumundan istifade edilmelidir. "Kendi işini kendin kur" kampanyaları ile özel girişimcilik geliştirilmelidir.
- Kapsamlı bir mülkiyet reformu yapılarak hazine arazilerinin ve topraklarının bedelsiz ve/veya çok uygun koşullarla halka dağıtımı yapılmalı ve böylece mülkiyet yaygınlaştırılmalıdır.
- Geri kalmış bölgelerin kalkındırılmasında sadece ekonomik ve sosyal önlemler yeterli değildir. Siyasi önlem olarak insan hakları ve demokratikleşmeye önem verilmelidir. Demokrasinin olmadığı yerde insanların sadece ekonomik reçetelerle mutlu olması mümkün değildir.
- Geri kalmış bölgelerden diğer bölgelere sermaye göçünü azaltmak için bölgede bulunan kamu iktisadi teşebbüsleri yerel sermayeye açılmalı ve yöre halkına öncelikle satılmalıdır.
- GAP projesine ağırlık verilmelidir.
- Gümrük kapılarında sınır ticareti geliştirilmelidir.

Sonuç

Bölgelerarası dengesizlik sorunu bugün Türkiye'nin yüz yüze bulunduğu en ciddi sorunlardan birisidir. Kalkınma planları ve hükümet programlarında temenniden öteye geçmeyecek ifadelerle sorunun çözümlenmesi mümkün değildir. Sorunun çözümlenmesi için dürüst, samimi ve kararlı olmak gereklidir. Uzun vadeli düşünülmeli ve ancak uzun vadede sonuçları alınabilecek kararlar süratle uygulamaya konulmalıdır. Türkiye, bölgeler arasında dengeli bir kalkınma politikası uygulamamanın ve bazı bölgelerde ekonomik ve sosyal gelişmeyi ihmal etmenin bedelini terör, göç, yoksulluk, işsizlik vs. sorunlar ile çok ağır bir şekilde ödemiştir. Bu sorunların önemli bir kısmı halen varlığını sürdürmektedir.

Özetle, Türkiye'nin ciddi bir bölgesel kalkınma stratejisine ve politikasına ihtiyacı bulunmaktadır.

Şekil-1: Bölgelerarası Gelişmişlik Farklılıklarının Azaltılmasında Kurumsal ve Stratejik Reform Önerileri

4. Aşama**AKSİYON PLANLARININ OLUŞTURULMASI**

TARIM VE HAYVANCILIK	SANAYİ	EL SANATLARI
<ul style="list-style-type: none">• Modern tarım yöntemlerinin ve teknolojilerinin kullanımının sağlanması ve yaygınlaştırılması.• Vergisel teşvik.• Hazine arsa ve arazilerinin bedelsiz ve/ veya düşük bedelle çiftçilere dağıtılması.• Sulamanın geliştirilmesi.• Yatırım cazibe merkezlerinin oluşturulması.• Tarımsal eğitime önem verilmesi.• İnsan gücü planlaması; kaliteli ve vasıflı iş gücünün bölgeye transfer edilmesi.• Tarıma dönük sanayie önem verilmesi.• Çiftçilere ucuz gübre sağlanması.• Yüksek verimli tohum kullanımına destek olunması.	<ul style="list-style-type: none">• Bölgesel düzeyde organize sanayi bölgelerinin kurulması.• Sanayiye teşvikler sağlanması.• Rekabet gücü yüksek sanayi dallarına teşvikler.• İhracata dayalı sanayileşme.• İstihdam yaratan sanayilere destek sağlanması.• Sanayi Geliştirme Merkezleri oluşturulması• Sanayi siteleri.• Altyapı alanında KİT yatırımları.• Özel girişimcilerin özendirilmesi ve desteklenmesi.• Bazı iller cazibe merkezi haline getirilmeli ve özel teşviklerle desteklenmeli (Örneğin,Erzurum kış turizmi açısından; Kahramanmaraş tekstil yönünden desteklenmeli v.s.)	<ul style="list-style-type: none">• Halıcılık.• Kilimcilik.• Bakır işleme.• Tahta işleme <p>Yün, örgü vs. el sanatları geliştirilmeli.</p>

